Egyedül hallgatom tenger mormolását,
Tenger habja felett futó szél zúgását –
Egyedül, egyedül
A bujdosók közül
Nagy Törökországban.
Körülöttem lebeg sírjában nyugodó
Rákóczinak lelke, az eget csapkodó
Tenger haragjában.

VIGH PÉTER

Lévay József verse mellé

Pesten járunk, az 1850-es évek elején, egy félreeső kávéházban vagy vendéglőben, ahol olcsó az étel, és talán hangosabban is lehet szólni a közéleti kérdésekről és irodalomról. Ezen az őszi napon Vahot Imre rendezett egy kisebb mulatságot, aki különösen szerette felfedezni ezeket a mulatókat. A társaságban ott van az összetört ország megtört koszorús költője, Vörösmarty Mihály is, és a *Pesti Napló* egy fiatal munkatársa, Lévay József. Feldicsérik emez *Mikes* című versét, mire Vörösmarty kéri, szavalná el a társaságnak. „Pirulva vallottam be, hogy én egyetlen versemet sem tudom könyv nélkül. »Nem szégyenli magát? – így szólt Vörösmarty. – Én ilyen koromban az egész *Zalán futásá*t el tudtam volna mondani könyv nélkül…«.”[1]

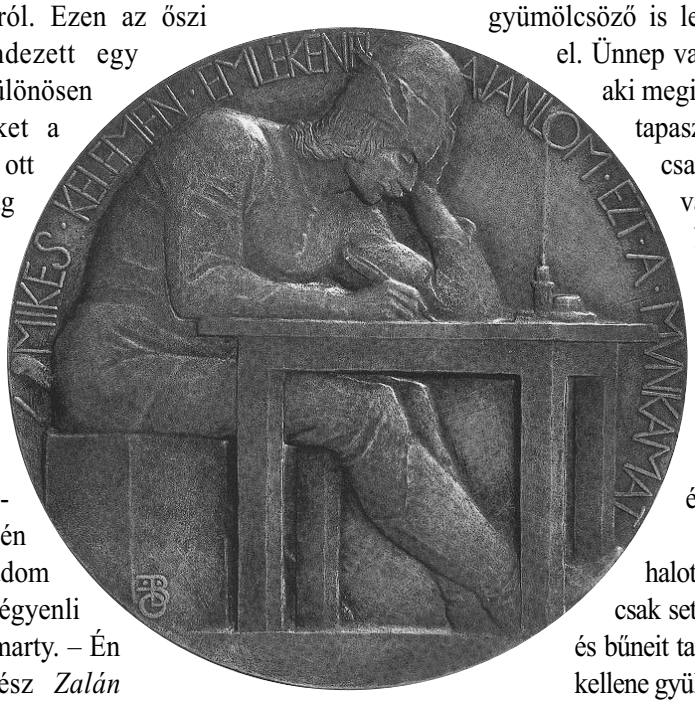

Beck Ö. Fülöp: Mikes Kelemen

Ahogy egyes normák és értékek a korral változnak, úgy halványodnak vagy fényesednek az irodalmi művek is. Nem kell messzire visszamennünk: pár generációval ezelőtt a most itt olvasható vers közkincs volt, az irodalomkedvelők mentális könyvtárának egy könnyen felidézhető darabja. Mára kissé megkopott, poros lett. Adná magát a mondat kérdéssé hajlított folytatása: mint a vers címzettje? Igen és nem. Emlékév van, ünnepelünk, s melyik betűszerető magyar ember számára ne lenne élő szimbólum Beck Ö. Fülöp emlékérme? Adná magát, hogy összeeresszük Mikest, Lévayt és a *Mikes*t – mert van ebben a versben némi vád és egy csipetnyi irigység –, hogy szövegre szöveget hozva feleseltessük évszázados halott literátorainkat. A kísérlet egyébként roppant izgalmas és talán gyümölcsöző is lehetne, de hagyjuk most el. Ünnep van. Ha felidézzük Lévayt, aki megidézte Mikest, akkor megtapasztalhatjuk – lehet, hogy csak egy pillanatra –, hogy vannak élő hagyományok. Nem járnak hangosan, nem hordozzák tüntetően körbe tekintetüket, csak néha kopogtatnak be, hogy helyet kérjenek az asztalunknál. Most épp kétszázötven év után teszik ezt.

Bámulatos, mire képesek halottaink. „Ha az embereknek csak setét oldalát, embertelenségét és bűneit tartanók szemünk előtt, meg kellene gyülölnünk az emberiséget. De vajjon nem lennénk akkor önmagunk is gyülöletre méltó embertelenek? Rögtön indulok iróasztalomtól szüleim sirját látogatni, hogy a halottaktól tanuljam szeretni az élőket.”[2] (naplójegyzet, 1893. szept. 16.) Zárásként pedig tegyük ide életrajzának első sorait: „Én is születtem. Nem ugyan Árkádiában, hanem a Sajó-völgyön […].” Valóban: az emberek Zágonban és Sajószentpéteren születnek meg, de Árkádia nyitva áll előttük.

---

1 LÉVAY József: *Visszatekintés*, s.a.r. BALÁZS Győző, Miskolc, Ref. Reálgimnázium, 1935, 26.

2 BALÁZS Győző: *A „Szentpéteri üres fészek”. Részletek Lévay József naplójából*, Miskolc, 1935, 30–31.